

Aile İçi Şiddetin Fail ve Mağdurları: Psikososyal Bir İnceleme

Perpetrators And Victims Of Domestic Violence: A Psychosocial Assessment

Mehmet Nasır BOZDAĞLI¹ İbrahim POLATER²

¹ MEB, Öğretmen, Beylikdüzü Gürpınar 75. Yıl Cumhuriyet Ortaokulu, İstanbul, Türkiye

² MEB, Öğretmen, Abdulkadir Uztürk İlkokulu, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Şiddet, bireyin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik yönden zarar görmesiyle ya da acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır. Şiddet, özel veya kamusal alanda (evde, aile bireyleri arasında, sokakta, iş yerinde) meydana gelebilir. Şiddet tüm toplumlarda görülebilen evrensel bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal bir varlık olan insanın davranışları toplum içinde yaşamasının bir gereği olarak sınırlandırılmıştır ve toplum tarafından sosyal normlar belirlenmiştir. Belirlenen bu kurallara uymayan insanlar toplum tarafından ya da hukuk sistemi tarafından çeşitli yaptırımlarla karşılaşabilmektedir. Bu yaptırımlara rağmen bireyler psikolojik ve sosyal alanda yaşadıkları çatışmalar sonucu şiddete yönelebilmektedirler. Şiddet geçmişten günümüze devam eden göz ardı edilemeyecek toplumsal bir sorundur. Bu makalede aile içi şiddet olgusu şiddetin fail ve mağdurları açısından psikososyal bir incelemeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Aile İçi Şiddet, Aile, Fail, Mağdur.

ABSTRACT

Violence is any physical, sexual, psychological, verbal or economic attitude and behavior, including acts that result or are likely to result in physical, sexual, psychological or economic harm or suffering to the individual, threats and pressures against this, or arbitrary deprivation of freedom. Violence can occur in private or in public (at home, between family members, on the street, at work). Violence is a universal phenomenon that can be seen in all societies. Behaviors of human beings, who are social beings, are limited as a necessity of living in society and social norms are determined by society. People who do not comply with these rules may face various sanctions by the society or the legal system. Despite these sanctions, individuals may turn to violence as a result of the conflicts they experience in the psychological and social fields. Violence is a social problem that cannot be ignored from the past to the present. In this study, the phenomenon of domestic violence was subjected to a psychosocial examination in terms of the perpetrators and victims of violence.

Keywords: Violence, Domestic Violence, Family, Perpetrator, Victim.

1. GİRİŞ

Aile içi şiddet; kişinin ailesi içerisinde bulunan bireylere; eşine, çocuğuna, annesine, babasına karşı duygusal, cinsel, ekonomik ya da fiziksel zarar vermek amacıyla yapmış olduğu saldırgan davranışlardır (Özvarış & Demirören, 2008). Şiddetin uygulayıcısı olan kişi şiddetin faili, şiddete maruz kalan kişi ise şiddetin mağduru olarak nitelendirilmiştir. Yapılan çalışmalar aile içi şiddette en fazla mağdur olan grubun kadınlar ve çocuklar olduğunu göstermektedir. Aile içi şiddetin failinin ise genellikle erkek eş olduğu görülmektedir (Akkaş & Uyanık, 2016). Bu çalışmada aile içi şiddetin fail ve mağdurları psikososyal açıdan incelenmiştir. Bu makalede aile içi şiddete neden olan ve şiddetin azalmasında etkili olması beklenen psikososyal etmenlerin neler olduğu fail ve mağdur açısından ayrı şekillerde ele alınmıştır.

2. AİLE İÇİ ŞİDDETİN FAİLLERİ

Türkiye’de aile içi şiddet olayları incelendiğinde faillerin çoğunlukla kadınlara eş ya da sevgili yakınlığında olan erkekler olduğu tespit edilmektedir. Şiddetin faili olan erkekler tarafından kadınlara fiziksel, sözel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet uygulanabilmektedir. Yapılan çalışmalar kişilerin yaşadığı işsizlik, yoksulluk, temel gereksinimleri karşılayamama ve ekonomik güçlüklerin aile içi şiddet faillerini stres ve baskı altına aldığını ve yaşadıkları sosyal problemlerden kaynaklanan öfkenin de eşlerine ya da çocuklarına uyguladıkları şiddete yansıdığını ifade etmektedir (Aşkın & Aşkın, 2010).

Toplum erkeklerden evi geçindirmesini beklemektedir. İşsizlikle karşılaşan ya da evini geçindirmekte ekonomik zorluklar yaşayan birey toplumun ondan beklediği evi geçindirmeye dair olan rolünü yerine getiremediği için gücünü sarsılmış hissetmektedir. Bu sarsılmış olan gücünü tekrar elde etmek için eşini ve çocuğunu baskı altına alıp onlara şiddet uygulayabilmektedir. Böylece aile içinde kaybettiği ekonomik gücünü fiziksel olarak devam ettirdiğini düşünmektedir (Turhan, 2020).

Kadına şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadının ikinci plana atılması, şiddetin faili olan erkeklerin kendini kadından üstün görmeleri, kadını kendilerine bağımlı olarak kabul etmeleri ve onları disipline etmek için istedikleri yöntemi kullanabilme hakları olduğuna inanmaları gösterilebilir (Demirbaş, 2016).

3. AİLE İÇİ ŞİDDETİN MAĞDURLARI

Türkiye’de cinsiyet değişkenine göre aile içi şiddet olguları incelendiğinde kadınların daha fazla oranda şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Şiddetin türü her ne olursa olsun bu durum kadın üzerinde fiziksel ve psikolojik hasar meydana getirmektedir. Kadınlar toplumsallaşma sürecinde içinde buldukları pek çok mekânda şiddete uğrayabilmektedir. Çalıştığı iş yerinde, eğitim gördüğü okulunda şiddetle karşılaşabildiği gibi kendisi için mahrem bölge sayılan evinde de şiddete maruz kalabilmektedir (Karınca, 2008).

Ev içerisinde karşılaştığı şiddeti aile mahremiyetinden, eşinin tehdidinden, sosyal güvencesi olmamasından ya da çocuklarının geleceğiyle ilgili duyduğu kaygıdan dolayı saklamaya çalışan, gerekli yerlere bildirmeyen kadınlar olduğu gibi gerekli yerlere bildirdiğinde sonuç alacağına inanmayan bu nedenle bir girişimde bulunmayan kadınlar ve yaşadığı şiddeti gerekli mercilere bildirdiği halde yeterli düzeyde önlem alınmamasından ötürü canını kaybeden kadınlar da dikkat çekici bir oranda mevcuttur.

Aile içinde şiddete maruz kalan bir diğer risk grubunu ise çocuklar oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar fiziksel şiddete maruz kalan annenin, çocuğunun da fiziksel şiddete maruz kalma oranını arttırdığını göstermektedir. Çocuk fiziksel şiddete maruz kalmasa bile sözel ya da duygusal şiddete maruz kalabilmektedir. Şiddet gören annede meydana gelen fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar çocuğa verilecek bakımda azalmaya ve çocuğun ihmal edilmesine neden olmaktadır (Ünal, 2005). Çocuk ebeveyninin sadece ihtiyaçlarını gidermesine ihtiyaç duymamaktadır. Aynı zamanda ebeveynlerinden sevgi görmeye de ihtiyaç duyar. Sevgi gördüğü huzurlu bir aile içerisinde yetişen çocuk sosyal yaşantısında ve toplumla kurduğu ilişkilerde de uyumu daha hızlı yakalamaktadır. Kendisine sevgi yerine şiddet gösteren ebeveynini ise sevgi nesnesi değil, öfke nesnesi olarak içselleştirmektedir. Aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki en olumsuz etkilerinden biri de aile içi şiddete tanık olmaları ya da maruz kalmaları nedeniyle aile içi ilişkilerin bu şekilde yürüdüğünü düşünmeleri ve şiddeti kendi içlerinde normalleştirmeleridir (Lök, Başoğlu, & Öncel, 2016). Kendisine karşı şiddet uygulayan ebeveyni ile özdeşim kurduğu takdirde çocuğun gelecekte şiddetin faili olma ihtimalinde artış görülmektedir.

4. AİLE İÇİ ŞİDDETİN PSİKOSOSYAL DEĞERLENDİRMESİ

Aile içi şiddette kadınların özel bir risk grubunda bulunmasının nedeni olarak kadının yalnızca fiziksel olarak değil aynı zamanda ekonomik ve toplumsal alanda da erkeklere göre geri planda kalmış olması gösterilebilir. Özellikle ataerkil toplum yapısının geçerli olduğu yerlerde erkeğin konumunun kadına göre daha önemli ve üstün olduğunun savunulması, aile babalarının gerekli gördüğü durumlarda eşine ya da çocuğuna fiziksel müdahale bulunabilmesinin bir hak olarak görülmesi aile içi şiddeti arttıran önemli bir husustur (Karınca, 2008). Günümüze doğru yaklaştıkça bu bakış açısında değişme gözlenmiş ve aile babalarının eşleri ya da çocukları üzerinde fiziksel müdahalede bulunma hakkının olmadığı görüşü çeşitli yasal düzenlemelerle ve medya organları aracılığıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Kadın ve erkek arasındaki ayrımcılık ve eşitsizliği ortadan kaldırmaya yönelik olarak yapılan çalışmalar da aile içi şiddette kadının maruz kaldığı zorlayıcı yaşantıların ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir.

Aile içi şiddeti arttıran psikososyal etmenler incelendiğinde yoksulluk, duygusal problemler, işsizlik, psikolojik sıkıntılar, göçler, yetersizlik hissi, güç kaybı, hızlı kentleşme gibi etkenler karşımıza çıkmaktadır. Bu etmenlerin neden olduğu çatışmayı çözemeyen bireyin kendini baskı altında hissederek şiddete yöneldiklerini ifade eden çalışmalar mevcuttur (Özvarış & Demirören, 2008).

Aile içi şiddetin hem faili hem de mağduru açısından psikolojik ve toplumsal bağlamda yol açtığı zararlar söz konusudur. Toplumsal bağlamdaki sonuçlarını incelediğimizde karşımıza artan intihar oranları, insanlara güvensizlik, tecavüzler, gelecek kuşaklarda şiddet oranının artması riski, üretkenlik ve verimlilikte düşme, kadın-erkek eşitsizliğinin devam etmesi riskini görmektedir (Akın, 2013).

Şiddete maruz kalan kadın ekonomik alanda da sıkıntı yaşamaktadır. Şiddete maruz kalmasından ötürü sağlık kuruluşlarına daha sık başvurmakta ve sağlık harcamaları artmaktadır. Adli mercilere daha sık başvurmaktadır. Şiddete maruz kalan kadın eğer çalışıyorsa iş yerindeki veriminin düştüğüne, işe gelemediği gün sayısının arttığına ve bu nedenlerden ötürü işsiz kaldığına dair veriler elde eden çalışmalar mevcuttur (İçli, 1994). Bu çalışmaları dikkate aldığımızda aile içi şiddet mağduru kadının ekonomik bağımsızlığının da olumsuz etkilendiğini söylemek mümkündür.

Aile içi şiddetin neden olduğu psikolojik sorunları incelediğimizde ise şiddet mağduru bireyde kendine ve diğer insanlara karşı güvensizlik hissini ve korkunun gelişmesine neden olduğu bilinmektedir (Özvarış & Demirören, 2008). Bunun yanı sıra kaygı bozuklukları, uyku bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, huzursuzluk, yabancılaşma, kendine zarar verme ve özkıyım girişimlerine de rastlandığı görülmektedir (Lök vd., 2016).

Aile içi şiddete maruz kalan çocuklarda ise özgüven eksikliği, değersizlik hisleri, depresif duruma yatkınlık, davranış problemleri gibi psikolojik problemler, arkadaş ilişkilerinde uyum sağlayamama ve empati kuramama gibi sosyal problemler görülebilmektedir.

Aile içi şiddet mağdurlarına psikososyal destek sağlanması oldukça önem taşımaktadır. Psikososyal desteği verecek kişiler uzmanlar arasından seçilmelidir ve bu destek bir ekip çalışması halinde yürütülmelidir. Psikososyal destek ekibi içerisinde hemşire, hekim, psikolog, emniyet teşkilatı çalışanları ve sosyal hizmet uzmanı yer almaktadır. Bu ekip üyelerinin şiddeti tespit edebilmeleri ve uygun müdahalede bulunabilmeleri için mağdur ile yaptıkları görüşmelerde sordukları sorular büyük önem taşımaktadır. Aile içi şiddet mağdurlarına verilecek terapide daha çok bilişsel davranışçı, çözüm odaklı, aile-çift terapileri gibi terapi yaklaşımlarının tercih edildiği saptanmaktadır. Yapılan bir çalışma aile içi şiddet mağduru olan çocukların katıldıkları psikodrama uygulaması sonrası davranış problemlerinde önemli ölçüde azalma olduğunu göstermektedir (Lök vd., 2016).

5. TARTIŞMA

Aile içi şiddetin temelinde, yaşanan çatışmaları çözümlenmede yetersiz kalan şiddet faillerinin, mağdurları baskı altında tutma istekleri yer almaktadır. Çeşitli nedenlerle aile içinde güç sarsılması yaşayan aile içi şiddetin faili, kaybettiği gücü mağdura yönelik fiziksel, sözel, cinsel ya da duygusal şiddet uygulayarak elde etme çabasına girmektedir (Aşkın & Aşkın, 2010). Aile içi şiddetin ebeveynlerin öfke kontrolü, çatışma çözme becerileri, stres yönetimi ve iletişim becerilerindeki eksiklikten kaynaklandığını gösteren çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar aile eğitimlerinin yaygınlaşmasının ve aile içi iletişim becerilerinin kazandırılmasının aile içi şiddet olgularında azalma meydana getireceğini savunmaktadırlar Bu alanlarda yapılan uygulamaların olumlu sonuçlar verdiğine dair bulgular mevcuttur (Başoğlu, Lök, & Öncel, 2017).

Yapılan araştırmalar aile içi şiddetin mağdurlarında kaygı, korku, geleceğe karşı güvensizlik, bağımlılık gibi psikolojik problemler ortaya çıktığını göstermektedir. Şiddete maruz kalmanın ya da tanık olmanın çocuklar üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar şiddetin çocuklar tarafından öğrenilerek okul, sokak ya da gelecek yaşantılarında uygulayabildiklerini ortaya koymaktadır (Bayındır, 2010).

6. SONUÇ

Aile içi şiddeti önlemede şiddet mağduru kişiye yönelik olarak yapılacak psikolojik ve sosyal destek büyük önem taşımaktadır. Devlet ve toplum sahip olduğu tüm yapıları organize ederek bu sorunu ele almalıdır. Kadının ekonomik bağımsızlığını sağlaması için iş edindirme, kız çocuklarının eğitimine önem verme gibi konularda gereken çalışmalar hassasiyetle yürütülmelidir. Aile içi şiddet mağduru bireylere toplumsal ve sosyal anlamda destek verileceği hissettirilmez. Devlet medya organlarındaki şiddet içeren, yaşlıya, çocuğa, kadına yönelik kötü muamele içeren yayınların kaldırılması hususunda çalışmaları arttırmalıdır. Aile içi şiddet failine yönelik uygulanacak olan yasal yaptırımlar kişinin şiddet uygulamaktan kaçınmasını sağlayacak derecede arttırılmalıdır. Aile içi şiddet mağdurları sosyal yardım kurumları tarafından desteklenmelidir. Devlet tarafından çeşitli politikalar geliştirilmeli ve şiddet mağduruna gerekli psikolojik ve sosyal desteğin sağlanmasına yönelik projeler geliştirilmelidir Eşi tarafından ölüm tehdidi alan pek çok kadının öldürüldüğü medyada göze çarpan haberler arasında yer almaktadır. Bu ölüm oranlarının azaltılması için kişinin korunmasına yönelik alınan tedbirler arttırılmalıdır. Aynı zamanda tehdit gibi psikolojik şiddet uygulamalarına da devlet tarafından caydırıcı yaptırımlar getirilmesi gerekmektedir.

Aile toplumun temel yapı taşıdır. Bu yaptırımlardan uzak kalındığı takdirde aile içi şiddet olgularında artış meydana gelecektir. Şiddetin aile bireyleri üzerinde yarattığı olumsuz etkiler de gelecek nesillerin daha sağlıklı temeller üzerine inşa edilmesine neden olacaktır. Aile içi şiddet mağduru birey sosyal destek görmediğinde çeşitli suç örgütlerine, uyuşturucu çetelerine, insan ticareti yapan tuzakların içine çekildiği zaman toplumsal yapı bundan büyük zarar görecektir. Aile içi şiddet faili kişi ise devlet tarafından caydırıcı yaptırımlarla karşılaşmadığı müddetçe bu davranışını sergilemeye hatta daha yıkıcı davranmaya başlayabilmektedir. Ailelerin geleceğe güvenle bakan ve huzurlu bireyler yetiştirmesi için aile içi şiddeti önlemeye yönelik çalışmalar büyük önem taşımaktadır (Harcar vd., 2008).

KAYNAKÇA

- Akkaş, İ. ve Uyanık, Z. (2016). Kadına yönelik şiddet. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 6 (1), 32-42.
- Akın, M. (2013). Aile içi şiddet. Journal of Istanbul University Law Faculty, 71(1), 27-41.
- Aktaş, A. M. (2006). Aile içi şiddet. Kadının ve Çocuğun Korunması. Ankara: Elma Yayınevi.
- Aşkın, E. Ö., ve Aşkın, U. (2010). Kadına yönelik aile içi şiddet ve yoksulluk ilişkisi: aile içi şiddet mağduru kadınlar üzerine bir araştırma. Kapadokya Akademik Bakış Dergisi, 1 (2), 16-37.
- Başoğlu, C., Lök, N. ve Öncel, S. (2017). Çocukların aile içi şiddetten korunmasında ailelere yönelik girişimler. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, 9 (2) : 123-135.

- Bayındır, N. (2010). Aile içinde yaşanan şiddete karşı çocuğun gösterdiği tepkiler. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(2), 1-9.
- Efe, Ş. Y., & Ayaz, S. (2010). Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadınların aile içi şiddete bakışı. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 11(1), 23-29.
- Erden, G., & Akdur, S. (2018). Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet ve kadın cinayetleri. Klinik Psikoloji Dergisi, 2(3), 128-139.
- Harcar, T., Çakır, Ö., Sürgevil, O. ve Budak, G. (2008). Kadına yönelik şiddet ve Türkiye’de kadına yönelik şiddetin durumu. Toplum ve Demokrasi Dergisi, 2 (4), 51-70.
- İçli, T. G. (1994). Aile içi şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 11(1-2).
- Karınca, E. (2008). Kadına yönelik aile içi şiddete ilişkin hukuksal durum ve uygulama örnekleri. Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Lök, N., Başoğul, C. ve Öncel, S. (2016). Aile içi şiddetin çocuk üzerindeki etkileri ve psikososyal desteğin önemi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, 8 (2), 155-161.
- Özvarış, Ş. ve Demirören, M. (2008). Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede sağlık hizmetleri. Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Ünal, G. (2005). Aile içi şiddet. Aile ve Toplum Dergisi, 2 (9), 1-8.